

MADS ALSTRUPS VIRKSOMHED
SOM DAGUERREOTYPIST 1842-1858

AF

MARIE-LOUISE BERNER

Daguerreotypisterne var Danmarks første professionelle fotografer. De lavede portrætter til høj og lav i det nyopfundne fotografiske medium, daguerreotypiet. Det var i 1839 teknikken blev lanceret, men i de første år egnede den nye teknik sig kun dårlig til portrætoptagelser. Dertil var belysningstiden for lang. Forskellige forbedringer kom hurtigt og efter par år var det muligt at fremstille portrætter til en dyr, men dog overkommelig pris.

De første professionelle daguerreotypister var omrejsende og drog af sted på landevejene med hele det daguerreotypiske udstyr, for udover kameraet og de fotografiske plader havde de hele mørkekammeret med sig. De ikke blot optog, men fremkaldte, fikserede og monterede de nye små portrætbilleder, daguerreotypier, som de hedder. Det er fotografier på en sølvpletteret kobberplade af størrelse som en mindre håndflade. De er sarte overfor berøring og luft og må derfor straks indkapsles bag glas og en eller anden form for ramme.

Det var intet mindre end en revolution for den tids mennesker at man nu kunne fastholde sit eget spejlbillede, at man så at sige kunne blive spaltet ud i en kopi, en skygge, der så kom til at leve sit eget liv helt uden at originalen (én selv) kunne kontrollere det, således som også H.C. Andersen beskrev det i sin fortælling *Skyggen*. Og denne udspaltning, der fastfros et bestemt øjeblik for evigheden blev nu i udstillinger hængt op på væggen ved siden af tilsvarende udspaltninger af konger eller skuespillere, således at mennesket via sin skygge på denne måde indtrådte i en helt ny demokratisk verden.

De første billeder var afhængige af den eksisterende portrætkunsts enkeltbilleder, blot var alle udenværker reduceret til et minimum. Alle

Fig. 1 Mads Alstrup, Lægen Lorens Benzon. Daguerreotypi omkring 1852. Kat. nr. 23

sociale indikationer som omgivelser og attributter var væk. Der var alene mennesket, og heraf en beskåret del, som regel et knæstykke, halvfigurs- eller brystbillede, på de små billeder. Kun klædedragten var tilbage, og da man jo ikke kunne vide, hvem der i fremtiden ville se på én, ligesom man jo heller ikke vidste hvem der så på én på gaden, var det naturligt for nogen at iføre sig deres overtøj. Så var man tilpas påklædt for ethvert tilfælde. Og ansigtet måtte holdes i et passende neutralt udtryk som for at holde på værdigheden. Så kom billedet også nærmere det der var ens egentlige, åndelige jeg, som det jo var formålet med ethvert portræt at afbilde. Derfor blev det også vigtigt at tage sit bedste tøj på. Og for nogen blev det vigtigt at understrege deres betydning i denne nye form for vandring ind i evigheden, hvorfor de tog deres smykker og ordener på, ligesom andre synes de skulle have brillerne med, eller på, og atter andre en buket blomster eller et lommetørklæde.

Fotografien ændrede simpelthen menneskets syn på sig selv, som menneske og som socialt og historisk væsen.

Det kan vi forstå i dag med afstandens og historiens øjne. For den tids mennesker var disse overvejelser af mere ubevidst art, de fleste var blot fascinerede og undrende. En tidlig tysk daguerreotypist, Carl Dauthendey, giver os i sine erindringer et lille indtryk af disse helt uforberedte portrætteredes reaktion: "De mange, som endnu aldrig havde set et billede af sig selv, blev helt svimle af overraskelse og lyk-salighed ved synet af den nøjagtige og præcise gengivelse af dem selv med både kjolesømmen og det store halsbinds minimale brystnål; en svimmelhed, der hurtigt omsattes i en usædvanlig rundhåndethed".¹ Og her er vi ved et andet aspekt, det økonomiske. Fotografien blev hurtigt en forretning og der kom snart en hel hær af fotografer, eller daguerreotypister, som de første hed, på banen.

Det er den første af disse, Mads Alstrup, vi her skal beskæftige os med. Han blev Danmarks første indfødte professionelle fotograf i den forstand at han gjorde det til sit levebrød, og han fik en bemærkelses-

¹ "denn manchen, die noch nie ein Bild von sich gesehen hatten, überkam beim Anblick der haarscharfen Wiedergabe ihres Selbst und bei deutlicher Wiedergabe sogar ihrer Kleidernähte und der winzigen Busennadel in der grossen Halsbinde ein Taumel von Überraschung und Beglücktheit, der sich in eine aussergewöhnliche Freigiebigkeit umsetzte". Max Dauthendey: *Der Geist meines Vaters*. München 1954, s. 57.

værdig og omskiftelig karriere indenfor det nye medium.² Han var født i Viborg 1808 i et håndværkermiljø, uddannet guldsmed, fingerfærdig og opfindsom, ihærdig og ambitiøs og havde stor sans for reklamens betydning og for de fordele der lå i en offensiv konkurrence. Han var uhyre produktiv og blev derfor meget rig, men udviklede sig også til noget af en levemand. De hurtigt tjente penge fik lige så hurtigt ben at gå på, hvorfor han blev fældet i 1858 ved den første pengekrise, der dukkede op i kølvandet på 1840ernes højkonjunktur i Danmark. På det tidspunkt var daguerreotypien blevet erstattet af det egentlige fotografi, og Alstrup måtte forlade hele sin familie og starte på bar bund som omrejsende "Photographist" i et nyt land, Sverige. Her er det kun hans virksomhed i Danmark og som daguerreotypist, vi skal beskæftige os med.

33.000 daguerreotypier på 16 år

Som de fleste daguerreotypister levede Alstrup af at optage portrætter. Den daguerreotypiske teknik blev opfundet som et kunstnerisk medium, lanceret som videnskab og udbredt som håndværk. De få, der insisterede på en kunstnerisk udformning, havde svært ved at klare sig i konkurrencen med alle de andre, for hvem den nye dille blev, som vi ovenfor har berørt det, en sand pengemaskine. Alstrup hører til i denne sidste mere håndværksprægede gruppe, og når han skal fremdrages her er det fordi han som den første var aktiv i feltet og dermed fik stor betydning for fotografiens placering og udbredelse i dens første turbulente år herhjemme. Kvaliteten af hans billeder er uhyre svingende, nogle er meget primitive, andre nuancerede og næsten sofistikerede, som vi skal se.

Alstrup var overordentlig flittig. Ud fra hans egne oplysninger kan vi regne ud at han i sin aktive periode som daguerreotypist, dvs. fra 1842 til 1857 må have optaget omkring 33.000 daguerreotypiportræt-

² De vigtigste kilder til denne artikel og til oversigtsskemaet sidst er artiklen om Alstrup i Bjørn Ochsner: *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920*, I-II, 1986, s. 109ff; samme forfatter: *Portrætfotograferne*, i Alb. Fabritius m.fl.: *Den lille portrætkunst*, 1949 s. 161-207, samt J.E.A. Hansen: *Daguerreotypiens første Fremkomst i Kjøbenhavn*, i *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening*, 14. årg, bd. 7 nr. 9, 1892-93, s. 161-175, hvorfor der ikke her yderligere skal henvises til disse tre. Flere detaljer om Alstrups liv og virke kan findes i oversigtsskemaet bagest i artiklen.

ter.³ Langt de fleste af disse billeder er imidlertid gået tabt, så mange, at vi i dag kun har kendskab til lidt over et par dusin sikre portrætter fra hans hånd. Da fotovidenskaben er forholdsvis ny herhjemme og vi endnu ikke har noget samlet overblik over dette interessante, men hidtil meget upåagtede og spredte materiale, er der al mulig grund til at tro, at der i de kommende år vil dukke flere daguerreotypier op som bærer Alstrups signatur eller etiket, eller som kan tilskrives ham. Desværre vil det næppe ændre på det faktum, at langt det meste af hans og andre daguerreotypisters arbejde må anses for tabt. På samme måde forholder det sig med oplysninger om de tidlige fotografer og deres liv, deres motivationer, opfattelser og overvejelser. Den ydmyge status, fotografien og dermed dens udøvere fik i alle de første år, efterlod den uden mange spor, hvilket står i skærende kontrast til dens brug og betydning. Fotografien var allerede fra starten kendt og omtalt, dens billeder blev som antydning fremstillet i tusindvis, de blev samlet og beundret og anvendt i mangfoldige sammenhænge, og de har derfor haft umådelig indflydelse. Men når det kommer til den samtidige litteratur og debat, er der ikke meget at hente, og mange af billederne er, som vi har hørt, kastet bort.

De tidligste forsøg på en samlet fremstilling af daguerreotypiens historie leveres af amatørfotografen J.E.A. Hansen, der i *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening* i 1892 skrev "Daguerreotypiens første Fremkomst i Kjøbenhavn". Han byggede mest på avisannoncer, et stof al senere litteratur også har gjort god brug af. Et andet samtidigt bidrag i samme tidsskrift var af fotografen J. Petersen, der selv var startet i 1853 som daguerreotypist, og som skrev artiklen "Fra Daguerreotypitiden her hjemme", og her hovedsageligt koncentrerede sig om daguerreotypisternes arbejdsvilkår.⁴ De vægtigste bidrag indenfor hele den tidlige danske fotografis historie og herunder også daguerreotypiens

³ Iflg. Alstrups egne opgivelser optog han i 1/2 år under rejse i provinsen marts til oktober 1846 1108 portrætter. Da han i sine opgivelser kun nævner halvdelen af de byer han var aktiv i, kan vi vel regne med at han på den opgivne rejse har taget det dobbelte antal. Hertil kommer det resterende halve år, hvor vi ved, at han også fotograferede. Men for ikke at overdrive kan vi forsigtigvis skønne den gennemsnitlige årsproduktion til 2200. Ganger vi 2200 med 15 år får vi 33.000 portrætter. Helmut Gernsheim fortæller i bogen *L.J.M. Daguerre*. London 1956, s. 118, at ledende professionelle fotografer kunne tage op imod 3.000 billeder om året.

⁴ i *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening*, 14. årg. bd. 7 nr. 9, 1892-93, s. 223-233.

skyldes dog tidligere førstebibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek Bjørn Ochsner, der i artiklen "Portrætfotograferne" i bogen *Den lille portrætkunst* fra 1949 kom med en samlet fremstilling af alle de oplysninger han på det tidspunkt havde indsamlet, mens leksikonet *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920*, der udkom efter hans død 1986, byggede på hans omfattende kartotek, der endnu findes i Det Kongelige Biblioteks billedsektion, et kartotek han førte lige til sin død 1984.

Med denne artikel vil jeg forsøge på grundlag af den her nævnte litteratur og andre spredte bidrag at behandle Mads Alstrups virke og dertil forsøge mig med en samlet fremstilling af hans daguerreotypiske oeuvre udfra de få billeder, vi kender af ham i dag. Dette arbejde havde ikke været muligt uden Bjørn Ochsners årelange indsamling af data, men heller ikke uden en nyere indsats på Det Kongelige Biblioteks billedsektion, hvor Jens Erdmann Rasmussen har gennemgået samlingerne og registreret over 600 fundne daguerreotypier, herunder de 10 stk. der kan henføres til Alstrup.⁵

Vor viden om den tids fotografer skriver sig fra samtidige avisannoncer, nedskrevne udsagn (navnlig fra erindringslitteraturen), og hvad vi kan hente ud af arkiverne. Og der kan hentes meget, omend det begrænser sig til oplysninger af mere faktuel art. Dette gælder ikke mindst for Mads Alstrup, der var en foretagsom mand der hyppigt flyttede, rejste, annoncerede, ansøgte om penge, købte ind og satte sig i gæld. For ikke at trætte læseren unødigt har jeg anbragt de væsentligste af de facts vi har om fotografen og hans billeder bagest, dels i en skematisk oversigt over hans aktiviteter, dels i form af et katalog over de daguerreotypier, som jeg indtil dato har fået kendskab til, og sidst en generel liste over den spredte litteratur om Alstrup, hvorfra oplysninger indgår både i teksten og i oversigtsskemaet.

⁵ Jeg skylder Jens Erdmann Rasmussen og det øvrige personale på Det Kongelige Biblioteks Kort- og Billedsektion tak for god hjælp i mit arbejde. Endvidere vil jeg gerne takke fotograf Andrew Daneman, som satte mig på sporet af Alstrups fallitbo, kunsthistorikeren Jens Heinet Knudsen, hvis store viden om daguerreotypien herhjemme jeg har haft fornøjelse af, samt lektor på konservatorskolen Mogens S. Koch, der til stadighed er behjælpelig med bevaringsaspekterne af dette materiale.

De første daguerreotypister i Danmark

Det ældste eksisterende portrætfotografi her i landet er et daguerreotypi fra juli 1840 der viser billedhuggeren Bertel Thorvaldsen.⁶ Det er optaget udendørs ved Charlottenborgs østside en stille dag med høj sol. Det er således optaget 'on location' direkte i solen med en eksponeringstid på 4-15 minutter. Fotografen, en fransk handelsmand på gennemrejse, A.C.T. Neubourg, anvendte et helpladekamera, dvs. et kamera af stort format, der gav billeder i størrelsen 16 x 22 cm. Han drog videre på sin færd og opgav at fotografere året efter. Men andre kom til som vi ikke kender, men som formodentlig virkede med mindre og derfor mere håndterlige kameraer, der også gav mindre billeder, men med en forbedret teknik der ændrede optagelsestiden fra minutter til sekunder.

Den første portrætdaguerreotypist vi kender til her i landet er "Maleren og Chemikeren" Joseph Weninger fra Wien. Han etablerede sig i juni 1842 med særskilt atelier i Norgesgade (nuværende Bredgade) hvorfra han annoncerede med daguerreotyperede portrætter til 8 rdl stykket og med optagelsestider på 15-30 sekunder.⁷ Han var en dygtig daguerreotypist med en kunstnerisk baggrund, og søgningen var så god trods den ikke ringe pris, at han med et par afstikkere til Helsingør forblev et helt år i byen og først den følgende sommer drog videre til Sverige og siden til Rusland. I løbet af vinteren 1842 skiftede han atelier og flyttede til en opvarmet glaspavillon i Hotel d'Angleterre på Kongens Nytorv. Han annoncerede jævnligt og udstillede 6 daguerreotypi-portrætter på kunstudstillingen på Charlottenborg.

Fordi der hele tiden var tekniske problemer med at få eksponeringstiden ned, var lysforholdene i disse tidlige år af afgørende betydning. For at kunne styre lyset og samtidig være uafhængig af vejrliget, slog de første portrætfotografer sig ofte ned i havehuse eller glaspavilloner af forskellig art, helst sydvendte. Til belysning af disse tidlige fotografiske atelierer skal her fremhæves et stykke fra den førnævnte J. Petersens erindringer fra 1850ernes daguerreotypistliv: "Men hvad enten Atelierne laa på Kvistene eller ved Jorden, ligne de hverandre deri, at de vare smaa og slet indrettede. Om noget Middel til Belysningens

⁶ En bog om dette skrevet af forf. er på trapperne, ellers henvises til artiklen om Neubourg i Ochsner, *Fotografer* (note 2), s. 596f.

⁷ *Adresseavisen* 1.6.1842. Om Weninger se Bjørn Ochsner, *Fotografer* (note 2), s. 844ff. Iflg. Ochsner svarede 8 rdl til c. 600 kr. i 1983.

Regulering var der ikke Tale. Montering og Udstyr var ligesaa primitivt som Atelieret. Det hele Udstyr bestod af 1) et nedhængende Gardin til Baggrund, og naar det kom højt to, et lysere og et mørkere, 2) en Stumtjener af den højbenede Slags, som man ser endnu i Kjældrene, hvor der handles med gamle Møbler, 3) et Bordtæppe med et bestemt Mønster, som kunde tegne sig "skarpt" paa Pladen, og endelig 4) "Operationsstolen" - i Reglen en simpel Stol med aaben Tremmeryg, hvorpaa ved Hjælp af et Par Klaptræer med svære Bolte igjennem og Møttriker for var fastskruet en solid Hovedholder. Denne Stol lignede unægtelig paafaldende de Operationsstole, som Tandlægerne brugte, hvorfor det da ikke var underligt, at den bekjendte Talemaade opstod den Gang, at man hos Fotograferne blev overfaldet af en Følelse, som om man skulle have trukket Tænderne ud".⁸

Mads Alstrups første år som daguerreotypist

Et par måneder efter at Joseph Weninger var startet, meldte Mads Alstrup sig på banen. Han var født i Viborg 1808 og virkede som guldsmed indtil han 1842 skiftede til daguerreotypien. Hans første annonce i den nye branche kom allerede i begyndelsen af august 1842, selv om det først er i slutningen af måneden at han åbnede sit daguerreotypatelier.⁹ Det var i Kongens Have i lokalet bag Herkulespavillonen, og her daguerreotyperede han på livet løs til kun 5 rdl for et portræt, med rabat til familiemedlemmer.¹⁰ Optagelsestiden var 1 mi-

⁸ Petersen (note 4), s. 223ff. Bemærk at en stumtjener ikke er det samme som vi i dag forstår ved ordet. Iflg. *Ordbog over det danske sprog* er det et "lille, på en søjleliggende fod stående bord til at lægge eller sætte noget fra sig på". Sammenlign ordet guéridon, der er et "lille bord, beregnet til at bære lampe ell. lys".

⁹ "Da jeg i længere Tid har eksperimenteret med en fra Paris forskreven Daguerreotyp, og mine Forsøg med at optage Portrætter ere faldne tilfredsstillende ud, kan jeg begynde at aftage Portrætter til billig Pris, saa snart jeg har faaet Sølvplader fra Paris, hvilket højst kan vare 14 Dage. Dette tillader jeg mig at offentliggjøre for det ærede Publikum". *Adresseavisen* 2.8.1842.

¹⁰ "Daguerreotyperede Portraiter. I Henhold til mit tidligere Avertissement tager jeg mig den Frihed at bekjendtgjøre, at jeg har aabnet mit Atelie [!] for daguerreotyperede Portraiter i Pavillonen i Rosenborg Have og Prisen for et Portrait bliver 5 Rbd. For Familier af flere Personer forholdsvis billigere. Prøver ere til Eftersyn saavel i Pavillonen som i min Bopæl. Pilestrædet 116. 2den Sal. Ærbødigst M. Alstrup". *Adresseavisen* 29.8.1842.

nut, altså dobbelt så lang tid som hos Weninger, men hans billeder var "lige saa gode og smukke, samt større end de hidtil bekendte", hvis vi skal tro ham på ordet i hans annonce fra Adresseavisen 6.9. 1842, og det skal vi selvfølgelig ikke.¹¹ Men det vender vi tilbage til. Han kunne glæde sig over stor tilstrømning, og da haven lukkede med udgangen af oktober måned kunne han i lighed (og konkurrence) med Weninger byde sine kunder velkommen et andet sted. Det var i en opvarmet glaspavillon, som han havde ladet bygge i haven i tilknytning til sin bolig i St. Kjøbmagergade og udstyret med et nyt apparatur.¹² Men her havde han formentlig ikke den samme succes som i den velbeliggende Herkulespavillon, for i løbet af foråret forsøgte han sig med eksperimenter med kunstigt lys, ligesom han fik professor H.C. Ørsted, der netop i dette forår gjorde daguerreotypi-teknikken til genstand for en af sine månedsforelæsninger, til at give sig en anbefaling som han lod

¹¹ "Daguereotyperede Portraiter optages dagligen fra Kl. 10 til 5, I Rosenborg Slots-have, for 5 Rbd. pr. Stks., for Familier billigere, ligesaa gode og smukke, samt større end de hidtil bekendte, og hvoraf Prøver forevises. Det bemærkes, at Portraiteringen skeer omtrent i 1 Minut, i hvilket som helst Vejr. Ærbødigst: M. Alstrup, Pilestrædet Nr. 116, 2den Sal". *Adresseavisen* 6.9.1842. I *Flensburger Wochenblatt* 28.9.1842: "Die Kunst, durch Hülfe des Daguerrotyps zu portaitiren, wird jetzt auch in Kopenh. von einem Dänen, Namens Alstrup, ausgeübt, der seinen Apparat von Paris verschrieben, aber selbst die chemische Behandlungsweise der Platten erfunden. Er sieht sich im Stande seine Portaits, von denen wir ein Paar gut gelungene gesehen, für den billigen Preis von 5 Rbthlr. das Stück zu liefern. Sein Atelier is im Pavillon in Königs-Garten". Uwe Steen: *Die Anfänge der Photographie in Schleswig-Holstein (1839-1848)*, i *Nordelbingen*, Band 56, Heide in Holstein 1987, s. 111.

¹² "Daguerrretyperede Portraiter. Den Velvilje, det ærede Publicum viste imod mig, da jeg havde mit Artelier [!] i Rosenborg Have, har foranlediget mig til at opbygge en Glaspavillon, som staar i Forbindelse med Værelserne i min Bopæl og opvarmes fra samme. Tillig er der særskilte varme Afrædelsesværelser. Da jeg har gjort mig bekendt med de allernyeste Forbedringer og har bragt det til større Fuldkommenhed ved lang Øvelse, saa portraiterer jeg i hvilket som helst Veir, naar Himlen ikke er altfor overtrukken med mørke Skyer. Det bemærkes, at jeg nyligen har erholdt et nyt Instrument, som frembringer Billederne langt hurtigere end sædvanligen, og Portraiteringen skeer i et varmt Værelse. Portraiterernes Størrelse kan faas fra 1 til 6 Tommer. Ærbødigst. M. Alstrup, st. Kjøbmagergade 66, lige for Silkegaden, 1ste Sal over Gaarden". *Adresseavisen* 15.11.1842.

trykke i *Adresseavisen* den 10. april 1843.¹³ Trods disse anstrengelser lod succes'en tilsyneladende vente på sig, og allerede i maj 1843, altså kun 5 måneder efter at han har taget glaspavillonen i brug, har han forladt byen med kone og barn for at tage på sin første lange provinsturné, der skulle vare til slutningen af året.

Negerteint

Vi kender ikke årsagen til at han så snart forlod sin nybyggede glaspavillon. Men der er ingen tvivl om at konkurrencen i byen dag for dag blev hårdere. Lokket til af de forholdsvis høje priser og folks vedvarende iver for at se sig selv i realistisk miniformat dukkede der i løbet af 1843 flere daguerreotypister, tilrejsende eller fastboende, op i byen. Vi kender endnu langt fra dem alle, men her kan nævnes holsteneren G. Renard, portrætmaleren J.F. Möller fra Kunstakademiet, og holænderen L. Sasse. Der var også en daguerreotypist der virkede i det nyåbnede Tivoli, formentlig en franskmand. Med de meget dygtige udenlandske daguerreotypister havde publikum fået et bredere sammenligningsgrundlag og en del af københavnernes havde vel også fået smag for de virkelig gode billeder, som flere af disse daguerreotypister kunne levere, hvorfor efterspørgslen efter Mads Alstrups langt mere primitive, undertiden noget sjuskede billeder formodentlig var dalet.

¹³ I april 1843 købte han et flintglas og nogle instrumenter til fremstilling af kunstigt lys. Hansen (note 2), s.164. Ørstedes månedsforelæsning findes i: Ørstedes Månedforelæsninger. Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftafd., Ørstedes papirer nr. 216. Annoncen lyder i sin fulde ordlyd: "I den nu indtraadte lysere Aarstid, som er fordelagtig for Daguerreotypportrætter, giver jeg mig den ærbødige Frihed at anbefale mig til det ærede Publikum med Optagelse af disse, hvilket kan ske i hvilket som helst Vejrlig, hvad enten Solen skinner eller ej, og haaber jeg at kunne levere dem meget smukkere og solidere end de hidtil bekjendte, hvilket bestyrkes ved nedenstaaende Vidnesbyrd fra Hr. Konferentsraad Ørsted". Attesten lyder som følger: "Hr. Uhrfouteralmager Alstrup har vist mig en Fremgangsmaade, hvorved han giver daguerriske Billeder den Forbedring, at de ikke ved en ganske let Berøring fordærves, men kunne endog taale en forsigtig Rensning. Endskjønt Enhver let selv kan overbevise sig om, at de daguerriske Billeder, han saaledes har tilberedt, have denne Egenskab, har han dog derom ønsket mit Vidnesbyrd, hvilket Ønske jeg herved opfylder. Polyteknisk Lærestalt, 5. Februar 1843. H.C. Ørsted". Hansen (note 2), s.165. Ochsner: *Fotografer* (note 2), s. 109, mener at der her kan være tale om en guldtøning, men der er snarere tale om en ætsning som omtalt hos Uwe Steen (note 11), s. 111.

Et udsagn fra en samtidig erindringsbog tyder i denne retning. Her tales der om at man i 1840 "med stor Bekostning (lode) tage et enkelt Billede af os med Neger-Teint hos Daguerrotypist Alstrup paa Christiansborg slot og glædede os over et saadant Kunstens Vidunder...".¹⁴ Den omtalte negerteint skyldtes at billederne var overbelyste. Hvis den portrætterede er lys i huden og sidder i mørke omgivelser vil fotografen med dens tids apparatur skulle vælge om det mørke skal blive til en unuanceret mørk klat eller om de lyseste partier skal overbelyses. Dette giver så en sværtning, som mange opfattede som uheldig og ligagtig. Alstrup er selv opmærksom på problemet og skriver senere: "Efterat jeg i længere Tid har beskæftiget mig med at udfinde en Forbedring for at undgaa den blaaagtige kolde Tone, de fleste af disse Portrætter have, eller, som Mange kalde det, et ligagtigt Udseende, har jeg nu udfundet en Maade, ved en kemisk Behandling at kunne give dem en smuk Bronze- eller Guldfarve, fra en ganske svag i alle Nuancer til en levende gyldengul, der er meget behagelig for Øjet og giver dem et livligt Udseende. Prøver af bemeldte Portrætter udvise, at jeg er den første, der har opfundet det og den eneste i Byen, der kan levere Portrætter med alle Fuldkommenheder".¹⁵ Vi kender desværre ikke yderligere til denne hans opfindelse og heller ikke eksempler på den. Den har dog ikke sat sig spor hos andre fotografer, idet fænomenet med en for stærk sværtning af lyse partier kendes i årene derefter fra de såkaldte blåstik, hvor hvide partier, ofte skjortebryst og manchetter får en blålig sværtning, fordi de er overbelyste.

Provinceturnéerne 1843-1848

De næste seks år prægedes for en stor del af Alstrups store turneer rundt i landets større byer. I provinsen var de små sølvbilleder stadig et kunstens vidunder, og mange folk var af uvidenhed ikke så kræsne. Der havde også været andre daguerreotypister forbi, men der var ingen umiddelbar konkurrence for den fotograf, der kom og slog sig ned i et havehus midt i byen for at optage portrætter i en uge, førend han drog videre til næste by. Dette forhold kombineret med mulighe-

¹⁴ J. Plenge: *Nogle træk af Livet i København for en Menneskealder siden*, 1873, s 189-190. Forfatteren husker her fejl med hensyn til årstallet 1840. Det må være senere.

¹⁵ Annonce formentlig fra foråret 1844. Hansen (note 2), s. 166.

den for en studie- og indkøbstur til Hamburg har vel været drivkraften bag Alstrups rejse til Jylland i hele resten af året 1843. Han drog afsted med hustruen Johanne Marie og den da 5-årige søn Gustav, alt imens han daguerreotyperede hele vejen ned langs den jyske østkyst, fra Randers til Hamburg. I denne by daguerreotyperede han ikke, men her har han ganske givet gjort sig bekendt med de nyeste apparater hos optikerfirmaet Edmund Garbory, der var agent for firmaet Voigtländer & Sohn i Wien. Siden august 1842 havde Garbory reklameret med forskellige daguerreotypi-apparater til portrættering og "forsøvede kobberplader i enhver størrelse", ligesom "et stort udvalg til den billigste pris af alle andre remedier der anvendes til at daguerreotypere".¹⁶

I slutningen af året vendte Alstrup med familie tilbage til København og etablerede sig i løbet af året 1844 i et atelier på Christiansborgs slots ridebane, nær Marmorbroen; at han dog stadig døjede med "negerteint" og de udenlandske daguerreotypisters konkurrence, kan vi se af hans annonce fra april, hvor det hed at "hvis Portraiterne ikke i et og alt kunne svare til Prøverne, jeg foreviser, eller kan sammenlignes med de bedste Winer- og Pariser-Portraiter, behøver ingen at modtage dem".¹⁷ Det hjalp tilsyneladende ikke nok, og i juli det følgende år, 1845, opgav han sit atelier på ridebanen og drog på en ny provinsturné, denne gang alene, da familien nu var forøget med den 1-årige Theodor. Han var hjemme igen i slutningen af året,

¹⁶ Hamburger Nachrichten 11.8.1842 og 3.3.1843. W. Weimar: *Die Daguerreotypie in Hamburg 1839-1860*, Hamburg 1914, s. 53. Formentlig har Alstrup regelmæssigt købt hos Garbory lige siden. Af opgørelsen af gælden i Alstrups fallitbo viste det sig at Alstrup skyldte Garbory for to regninger fra foråret 1858 på 101 rdl 48 mark og 271 rdl 4 mrk. Landsarkivet, Københavns Amt. Ekstraordinære boer. Mads Alstrups fallitbo 1863 29/5. Kommissorium 27.7.1858. Herefter vil det være denne pakke der henvises til hvis der i teksten blot er nævnt fallitboet.

¹⁷ "Daguerrotypportraiter. Portraiter optages dagligen fra Kl. 9 til 5, i hvad Veirligt det end er, enten det er Regn eller Blæst, Taage eller Solskin, da Portraiterne blive lige smukke, i et dertil indrettet ugenert Værelse i mit Atilier [!] ved Hoftheatret. Skulde Reisende ønske Portraiter til andre Tider, da kan samme skee fra Solens Opgang til dens Nedgang, naar man mælder sig i min Bopæl paa Graabrødretorv 112, 3die Sal. Det bemærkes, at hvis Portraiterne ikke i et og alt kunne svare til Prøverne, jeg foreviser, eller kan sammenlignes med de bedste Winer- og Pariser-Portraiter, behøver ingen at modtage dem. M. Alstrup, Daguerrotypist". *Adresseavisen* 11.4.1844.

Fig. 2 Mads Alstrup, Mormor Clausen, Brudagergaard. Daguerreotypi, formentlig 1845. Privateje. Kat. nr. 17

og året efter, dvs. 1846 var han igen afsted fra marts til oktober, og atter i 1847 fra februar til december.

Som ovenfor berørt, var det provinsielle publikum mere taknemmeligt, og Alstrup havde ingen umiddelbar konkurrence her, hvorfor optagelserne kunne ske på stribet efter samme formel. Den før citerede Petersen har følgende kommentar til de tidlige og noget primitive op-

tagemetoder, at "ligesom det maa erkjendes, at det stod maadeligt til med den tekniske Forstaaelse af Methoden, maa det indrømmes, at det ikke stod bedre til med den kunstneriske Side af Sagen; de faa gængse Regler, som den Ene "laante" fra den Anden, bleve fulgte uden Kritik. Den eneste Billedform var det siddende Knæstykke; om Brystbilleder eller Helfigurer var der endnu ikke Tale - saalidt som om staaende Stillinger. Paa det siddende Knæstykke havde man kun to Varianter: enten lod man Vedkommende vende mod den omtalte Stumtjener, og i saa Fald lægge sin Haand paa den, med Fingrene i en vedtagen samlet Orden, eller ogsaa vende fra Bordet, og da lægge Albue med Underarm paa Bordet og Haanden med spredte løse Fingre flot nedhængende. Men da nu bemeldte Stumtjener var lovlige høj for de Fleste, og for lav for Andre, kunde det ikke undgaas, at der fremkom tvungne Stillinger paa denne Maade, som i Forbindelse med et Udtryk, der var spændt af Anstrængelse og ærlig Stræben, gjorde et mere eller mindre komisk Indtryk paa Beskueren; men Publikum var heldigvis ligesaa lidt opdraget i denne Art Portrættering, som vi andre".¹⁸

I Alstrups produktion findes flere gode eksempler på denne enkle optagelsesteknik. Et kvindeportræt fra Sydfyn, "Mormor Clausen fra Brudagergaard", der formentlig er optaget på turneen 1845, viser hvordan hun er optaget med lyset faldende direkte ned fra oven, hvilket giver nogle lidt skæmmende skygger ned over øjnene og den omtalte negerteint, samt et svagt blåstik i baggrunden og på det hvide klæde hun holder i hånden (fig. 2, kat. nr. 17). Billedet er generelt uskarpt, hvilket måske skyldes den såkaldte fokusdifferens, der kort fortalt går ud på at øjet og den lysfølsomme plade er lysfølsomme overfor forskellige lysbølger, filmen for det blå lys, øjet for det gulgrønne, og derfor ser fokus forskelligt. Denne forskel kan udlignes ved at man skubber pladen en anelse fremad mod objektivet efter finindstilling, men før man eksponerer.¹⁹ Hvis Alstrup ikke var opmærksom på dette og heller ikke havde nogen øvelse i hvor langt ekstra frem, han skulle skubbe sølvpladen, kunne han risikere at få uskarpe billeder. Men herudover har pigen også flyttet på sig, navnlig på hænderne som vi kan se af det hvide klæde der er rystet under optagelsen.

¹⁸ J. Petersen (note 4), s. 230.

¹⁹ Korrektionen skal være c. 1/50 af brændvidden fremad mod objektivet. T. Frenning: *Jeg fotograferer*, 1971, s. 97.

Østergade 78

Efter de omskiftelige år, bosatte Alstrup sig med sin familie i 1849 i Østergade nr. 78 (det nuværende nr. 4, altså et par huse fra Kongens Nytorv), og her åbnede han også sit atelier, som eksisterede indtil fallitten i 1858, hvorefter han drog til Sverige. Formentlig havde han lært at beherske teknikken bedre, i hvert fald forblev han i de næste 9 år på denne adresse og tjente gode penge, som han omsatte i forskellige ejendomme og ubebyggede parceller, som det fremgår af fallitboet. I de sidste år inden fallitten havde han forladt hustruen og børnene i byen, og bosat sig i et stort hus ude på Frederiksberg som han udstyrede prægtigt;²⁰ i det hele taget havde han stor sans for denne verdens goder at dømme efter hjemmets udstyr og de mange ubetalte regninger, der indgik i fallitboet (han skyldte f.eks. 39 rdl. 8 mark for "bekomne Cigarer" 9.7.1858). 1857 var han tilsyneladende på højden af sit renommé og fik flg. omtale i en kalender: "kun skulle vi bemærke, at ligesom M. Alstrup her har været den første Daguerretypist, saaledes synes han endnu ikke at være overtruffet af senere Concurrenter; han er en expedit, billig og heldig Arbejder. For Øieblikket har han sit Atelier paa Østerg. 78; men da han for ikke lang Tid siden har erholdt en egen Eiendom i Staden, tør vel forventes, at han indretter sig et større Locale".²¹

Men Alstrup nåede ikke at indrette sig et større lokale, hvis han da havde haft sådanne planer. Af fallitboets opgørelser kan man se, hvorledes han samtidig stiftede gæld både med sikkerhed i sine ejendomme, ved ubetalte regninger og i form af vekslere, der aldrig eller kun delvist blev indfriet. Flere retssager i sommeren 1858 fik bægere til at flyde over, og i slutningen af juli måtte han give op og overgive sine ejendomme og ejendele til skifteretten. Jeg skal ikke trætte læseren her med mange detaljer i denne sørgelige sag. Vi skal her alene se på forseglingsprocedurens inventargennemgang af hans atelier i Østergade i juli 1858, som er gengivet sidst i denne artikel. Som man

²⁰ Det fremgår af fallitboet at han ikke bor sammen med hustruen i 1858. Fraflytningen kan dog være fingeret for at beskytte hustru og børn mod de værste følger af fallitten.

²¹ Claudius Rosenhoff: *Kjøbenhavn. Illustreret Veiviser og Beskrivelse over Byen og Omegnen*, 1857, s. 145f.

vil se var det generelle møblement elegant nok, men når vi kommer til det fotografiske udstyr, var det meget pauvert. Så pauvert, at vi på trods af Petersens forklaringer om det normalt meget beskedne udstyr i disse atelierer må antage at det vigtigste simpelthen ikke er til stede. Og forklaringen er enkel. Alstrup har stukket det vigtigste til side før han indgav sin fallitbegæring til skifteretten, enten til sig selv eller snarere til sønnen Gustav som førte forretningen videre. Det gælder både apparatur, atelierudstyr og måske hans bogsamling, som at dømme efter to boghandlerregninger i boet ikke har været helt ringe.²² Der er ingen bøger på fallitboets løssøreauktion, så vi kender ikke samlingens omfang eller indhold. Men vi kan danne os et indtryk af hans bogkøb, hvoraf vi kan se, at han ikke har været helt illitterær, men interesseret i både historie og skøn- og faglitteratur, det sidste både på dansk, engelsk, tysk og fransk.

Værkerne

Som allerede omtalt er det en forsvindende del af Alstrups værk som daguerreotypist, vi kender, i skrivende stund kun 23 stk. Så lille en del at det på sæt og vis er helt hasarderet at ville give sig til at karakterisere og vurdere hans værk, og ikke mindst at forsøge at sætte en kronologi på det. Ikke desto mindre er det det, jeg her skal forsøge, idet et argumenteret bud kan ægge til modsigelse og dermed til større indsigt, mens intet bud kun efterlader værket som spredte informationer uden sammenhæng. Det kan ikke understreges nok at det efterfølgende er skrevet på grundlag af de daguerreotypier, der er medtaget i kataloget bagest.

²² Der findes boghandlerregninger i fallitboet fra 31.8. og 24.9.1858 med indkøb fra perioderne februar til november 1856 og januar 1857 til januar 1858 på 18 bøger og tidsskrifter til ialt lidt over 33 Rdl: *The Journal of the photogr(aphic) Society* 1855-1858, Holbergs *Danmarkshistorie*, Peder Paars og Niels Klim samt *Tre latinske Breve*, Hammerichs *Danmarkshistorie* 1448-1523, 1523-1660, (Schacks) *Phantasterne*, (J.T.) St. Germain, *En Knappenaals Erindringer* og (A.H.) Layard, (*Populair Beskr. Af Opdagelserne i Niniveh* (1857). Hertil kommer faglitteratur: (Adolphe) Legros, (*Encyclopédie de la photographie (sur papier, collodion, verre négatif...* Paris 1856), (A.) Laurent, (*La Photographie (simplifiée, suivie de l'art de la peindre et de la colorer* Paris 1856), (Adolphe) Martin, *Photographie (nouvelle; procédé pour obtenir des épreuves positives directes sur glace* Paris 1852); Brewster, *das Stereoskop*.

Generelt kan man sige om Alstrups daguerreotypiske værk, at det gennem alle 16 år er forholdsvis ensartet i motiv, opstilling og behandling, montering og signatur, og falder indenfor to hovedgrupper, 1840erne og 1850erne. Der er dog mange lighedspunkter i de to grupper.

De fleste billeder i hele værket viser en enkelt person i halvfigur (sjældnere: brystbillede) med kroppen set frontalt eller let drejet og med ansigtet en face eller i 3/4 profil. Hovedet er placeret i billedets lodrette akse, midt i eller lidt under øverste billedhalvdels centrum. Som regel ses begge arme, og en mindre del af lårene. Den ene arm hviler på et bord eller en guéridon (også kaldet stumtjener) med mønstret tæppe i enten højre eller venstre side af billedet, mens den anden arm ofte hænger løst ned eller griber om noget, et par briller, en serviet, eller hvad det nu kan være.

Lyset er dagslys og kommer fra en enkelt lyskilde, enten ovenfra eller højt oppe fra billedets side, som regel den venstre. Så vidt jeg kan se, bruger han ikke refleksskærme eller lignende til at få personen belyst fra flere sider. Billederne fra den tidlige gruppe, dvs. fra 1840erne, er præget af en vis usikkerhed, lyset falder ofte oppefra og dermed uskønt ned over personerne og meget ofte er billederne uskarpe, enten fordi han ikke har kunnet fokusere nøjagtigt, eller fordi personerne har bevæget sig under optagelsen. Billederne fra 1850erne er generelt bedre, både teknisk og kompositorisk.

For at få billederne skarpe har han brugt hovedholder, vi ser den undertiden stikke frem bag et øre, ligesom vi finder én omtalt i fallitboet. Den stol den portrætterede sidder på ses som regel ikke, eller næsten ikke, men der synes at være forskellige stole af ret enkle tilsnit. Der er altid et bord eller guéridon oftest med dug, i de her omtalte 23 billeder ser vi tre forskellige, en prikket med et stort rosetmotiv i midten og i partier ud mod kanten, en anden har et bladmotiv der dækker hele dugen i mørk kontrast til en lys bund og en tredje, der synes at have et bladagtigt mønster i en stor bort langs kanten. Alle tre synes brugt i midten af 1840erne. En marmoreret guéridon med en karakteristisk kasselignende afslutning foroven synes brugt i atelieret i Østergade, måske identisk med gennemgangens "Stumtjener med Tæppe", her altså uden tæppe.

Baggrunden udgøres af forskellige lyse tæpper eller gardiner, i en periode (formentlig i glaspavillonen november 1842 - maj 1843) eksperimenterede han med forskellige nedhængende gardiner, mørke og lyse mellem hinanden, andre gange er baggrunden helt neutral;

der kan da være tale om et bagtæppe ude af fokus eller en måske lys eller neutral væg, som vi ser det i hans portrætter fra Østergade fra begyndelsen af 1850erne. På rejse synes han at have anvendt forhåndenværende borde og stole, måske også en medbragt hovedholder. I et billede af en ukendt mand fra Århus ser vi et regulært gardin, der er trukket halvt ind over baggrunden, så hans optageomstændigheder i provinsens byer har ikke været lige primitive alle årene. (Kat. nr. 19).

Monteringerne er ret ensartede i hver af de to grupper. Og de har hver for sig samme type signaturer. I 1840erne brugte han at anbringe en trykt signatur foran på dækkartonen, mens han i 1850erne gik over til etiketter på bagsiden. Det ser ud som om han i København i 1840erne brugte en elfenbensfarvet dækkarton med enten oval eller ottekantet udskæring. Rundt om udskæringerne er en række sorte eller broncerede pyntelinjer, hvoraf en er tyk, de andre tynde. Pyntelinjerne tjente to formål, foruden æstetisk angav de også muligheder for forskellige størrelser udskæringer (lysning). Signaturen er (sort eller bronceret svarende til pyntelinjerne) trykt på dækkartonen enten foruden langs bundkanten eller under/mellem pyntelinjerne langs den buede kant. For de ottekantede udskæringer vedkommende, langs de to hjørneafskæringer. Vi kender også en stærkt blå dækkarton med rige sølvforsiringer, hvor hans signatur inde i forsiringerne til hver side næsten ikke er til at opdage. Den synes anvendt på provinsturnéerne. Billederne blev undertiden anbragt i fine guldrammer med dekorationer i gipsrelief og med kantfriser, men mange blev bare forseglede med forskelligt farvede bagkartoner og en præget papirstrimmel som en smal dekoration langs kanten foran.

I 1850erne gik han som de andre daguerreotypister over til en anden type indramning, de såkaldte dybe monteringer med en firkantet lysning med runde hjørner og en dyb bred broncefarget kant, evt. omgivet af en pyntelinje og et mørkt/sort lakeret dækplade. Signaturen flyttedes om bag på, idet den ændredes til etiketter med trykt angivelse af navn og adresse. Vi kender to forskellige etiketter i dag, men formentlig er der langt flere.

Af de nu kendte 23 værker er de tre sikkert daterede. Sammenholder man nu et nærmere studium af dem med hvad vi i øvrigt ved om hans atelierforhold, kan der etableres en nogenlunde kronologi i billederne. Nogle kan samles i små grupper på 2-3 billeder, der synes at have så store fællestræk at man kan formode de er optaget indenfor samme år med samme apparat eller under samme atelierforhold; disse grupper skal her gennemgås og enkelte billeder omtales nøjere.

Herkulespavillonen - august til oktober 1842

Katalog nr. 1, "Gruppeportræt af uidentificeret mand, kvinde og barn" må pga. meget uudviklede træk formodes at være fra denne meget tidlige periode. Lyset falder ned oppefra, så vi må antage at han har haft en åbning/et glastag i loftet i pavillonen.²³ Hans vanskeligheder med dette billede kommer dels af at han ikke kunne fokusere korrekt, men i særdeleshed af, at der skulle presses tre personer ind i billedfeltet. De er alle tre ude af fokus, som mange af hans tidlige billeder generelt er det, forældrene der sidder i forreste række dog mindre, mens den lille pige er blevet helt uklar fordi hun står så meget længere tilbage. De indtagne stillinger er unaturlige og stive, og hans apparat har fortegnet mandens hoved i højre side, fordi det kom for langt væk fra objektivets centrum. Det sidste skyldes et mindre udviklet apparatur. Han nævner selv i forbindelse med åbningen af glaspavillonen medio november, at han nu har fået et nyt apparat.

Problemet med de tre personer har senere gentaget sig for ham. Nemlig i billedet "Portræt af tre siddende børn, to piger og en dreng" (kat. nr. 2), der formodentlig er taget lidt over et år senere. For at få de tre børns hoveder i samme afstand fra linsen har han anbragt det lille barn i en ubekvem liggende stilling ovenpå broderens skød, og hele arrangementet ser lidt pudsigt ud. Han må vedvarende have haft problemer med skarphedsindstillingen, for heller ikke dette billede er skarpt, fokus ligger foran børnenes hoveder.

Glaspavillonen i St. Købmagergade

Fra 15. november 1842 til maj 1843 arbejdede Alstrup i sin glaspavillon i tilknytning til boligen i St. Købmagergade 66. Vi har en række tidlige billeder, som sandsynligvis er fra denne tid. Det drejer sig om en lille gruppe på tre med ovenlys og varierende gardinophæng i baggrunden, undertiden af helt dramatisk tilsnit, som i frontalbilledet af "Onkel From" (fig. 3, kat. nr. 10). Desuden optræder en prikket dug på disse billeder, der foruden ægteparret From (kat. nr. 9 og 10) tæller det let ubehagelige dobbeltportræt af en ældre mand og hans unge kone (kat. nr. 8). Endvidere kan de to noget primitive billeder af sol-

²³ Ovenlyset kan også betyde at billedet er et tidligt billede fra hans glaspavillon i St. Købmagergade 66, hvor der må have været ovenlys. Det kunne i så tilfælde være fra november-december 1842.

Fig. 3 Mads Alstrup, Onkel From. Daguerreotypi, formentlig 1843. Det Kongelige Bibliotek. Kat. nr. 10

daten med de blanke knapper (kat. nr. 4) og Christian Peter Schjøning (kat. nr. 7) med deres "negerteint", ovenlys og lidt akavede udtryk også tænkes at være fra tiden i denne glaspavillon, måske fra en tidligere fase end de tre andre.

Atelieret ved ridebanen

En gruppe udgøres af ægteparret Waagepetersen (fig. 5, kat. nr. 15 og 13) og drengeportrættet af den senere apoteker Fritz Hertz (fig. 4, kat. nr. 14) De er i omgivelser og lysbehandling tæt på hinanden. Vi genkender bagtæppet med de mange små vandrette rynker i en lodret række midt på, ligesom dugen med bladværket er den samme. Lyset kommer her ikke ovenfra, men fra et højsiddende vindue i venstre side. Vi har stadig 1840'ernes flade montering og den tidlige signatur, så formodentlig har vi her at gøre med billeder optaget i atelieret ved hofteatret ud til Christiansborg slots ridebane, dvs. de må dateres til 1845/46. At dømme efter de tre billeder er det hans bedste periode i 1840erne. Billedet af kaptajn og vinhandler Mozart Waagepetersen er det mest vellykkede vi kender fra disse år (fig. 5, kat. nr. 15). Karakterbeskrivelsen er præcis, billedopbygningen vellykket med den mørke figur i kontrast mod den lidt ubestemmelige baggrund, der får rumlighed af gardinet ude til venstre. Den lidt barnlige skikkelse med den stramtsiddende mørke frakke med de snævre ærmer kontrasteres effektivt af de lyse partier, de finttegnede, skulpturelle store hænder

Fig. 4 Mads Alstrup, Apoteker Fritz Herz som dreng. Daguerreotypi 1844/45. Privateje. Kat. nr. 14

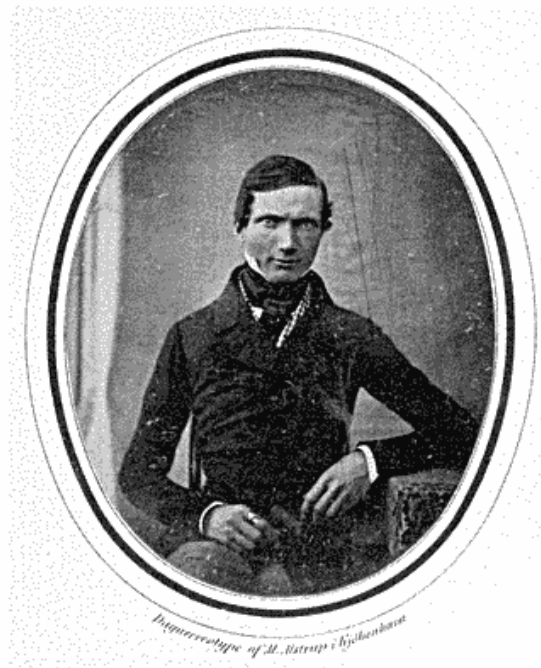

Fig. 5 Mads Alstrup, Vinhandler Mozart Waagepetersen (1813-1885). Daguerreotypi 1845-56. Det Kongelige Bibliotek. Kat. nr. 15

Fig. 5 Mads Alstrup, Mathilde Waagepetersen. Daguerreotypi 1844/45. Det Kongelige Bibliotek. Kat. nr. 13

der modsvares foroven af den nuancerede gengivelse af det lyse ansigts ujævne træk med det hvast-foruroligede udtryk i det næsten stirrende blik.

Anderledes i personopfattelsen er billedet af hustruen, Mathilde. Hun fremstår som en mindre markant person, men billedet har alligevel en stor charme ved den mere vegetativt prægede kvinde i den fine kniplingskyse (kat. nr. 13).

Provinsbillederne 1845-1847

En særlig gruppe synes de billeder han har optaget i provinsen at udgøre. Af de 5 jeg har kendskab til er de fire forsynede med en stærkt blå dækkarton med sølvforsiringer (kat. nr. 6,17,18,19) og i hvert fald de tre har en ottekantet lysning, så det kunne tydes derhen at det er en speciel indfatning han bruger på sine provinsrejser. Men det kan også tænkes, at han såvel i hovedstaden som i andre byer har haft forskellige muligheder, og at det provinsielle publikum har været særligt glade for den stærke blå farve og de meget elaborerede forsiringer.

Atelieret på Østergade 4

Billederne fra Østergade 78 (senere gadenummer 4), hvor Alstrup virkede 1849-1858 udgør en gruppe for sig. Fire billeder har en montering fra 1850erne og må derfor henføres til denne adresse. Af de fire billeder vi har af ham fra denne periode er de tre meget fint skarpe, belyste oppe fra siden med et bemærkelsesværdigt kraftigt, næsten projektøragtigt lys der falder skråt ned over personens ansigt og hænder. De sidder alle tre ved en karakteristisk marmorert guéridon og baggrunden er helt neutral. Det ene, portrættet af Hansine Elisabeth Møller, er dateret 1. august 1852 (kat. nr. 24), og da billedet af den unge læge Lorens Benzon har en tilsvarende montering med en firkantet lysning med runde hjørner og en dyb indfatning med et bredt broncefarvet bånd i kanten, kan det være samtidigt (fig. 1, kat. nr. 23). Disse to billeder må betegnes som meget vellykkede, skarpe og veldefinerede, personerne er skildret i stor ro og har en harmonisk balance i forhold til billedplanet. Smukkest er dog portrættet af apoteker Niels Nørgaard Aggersborg som måske er en anelse tidligere (fig. 7, kat. nr. 21). Her falder lyset ovenfra ned på hans pande og har som altid en lidt forstyrrende virkning, fordi øjenbryn og næse normalt kaster en urimelige skygger ned over ansigtet; men i dette billede får det en

Fig. 7 Mads Alstrup, Apoteker Niels Nørgaard Aggersborg c. 27 år gammel. Daguerreotypi 1848/51. Det Kongelige Bibliotek. Kat. nr. 21

særlig billedmæssig pointe, fordi de lyse partier, hænderne og den hvide skjortes timeglasagtige facon ligesom bærer det fint modellerede ansigt, der oventil afsluttes af den lyse buede pande kronet af den smalle mørke hårrand. På forunderlig vis er han nærværende, både i sit udtryk og formelt ved at billedet er taget tættere på den portrætterede end i de andre to billeder.

Sammenfatning

Alt i alt må vi på baggrund af det meget sparsomme materiale, der på nuværende tidspunkt er kommet til mit kendskab, konkludere, at Mads Alstrup ikke var nogen stor billedmæssig begavelse. Han var overfladisk og hurtig, men også kvik og lærenem, når det gjaldt. Han stillede de samme krav til sine billeder, som publikum stillede til dem, hverken mere eller mindre. Var kunderne tilfredse med dårligt komponerede billeder, uskarpe, rystede og dårligt belyste, leverede han det, men var de kræsne og ønskede bedre resultater, lærte han sig at håndtere lys og teknik, så han også her kunne levere varen. I den forstand var han handelsmand og håndværker, ikke kunstner. En begavet og tilpasningsdygtig mand, der ydede en pionerindsats indenfor den danske fotohistorie og banede vejen for de næste. Mange var de mennesker, der gennem ham for første gang i deres liv stiftede bekendtskab med fotografien og med et billede af sig selv eller deres nærmeste familie eller venner.

KATALOG OVER DAGUERREOTYPIER
AF MADS ALSTRUP

Kronologisk orden.

Bemærk flg. forkortelser: f.o.= foroven; f.n. = forneden; h. = højre; inv.nr.= inventarnummer; litt. = litteraturhenvi-
sing; m = med; m.f.= midtfor; ml = mellem; t. = til; u. = uden; v. = venstre; ø. = øverste; skråstreg angiver linjeskift.

1. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af uidentificeret mand, kvinde og barn. Siddende: kvinde m stor hvid krave ved siden af mand m mørk frakke. Bag dem stående barn m perlekæde og kjole m bådformet udskæring. Daguerreotypi. Oval plade. Formentlig 1842. Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad montering i etui, der ikke er originalt. Verso påskrevet m kuglepen på mærkat: "NB! etuiet hører ikke opr. til!" Rammemål: 14,8 x 11,7 cm.

Sign.: Recto trykt på montering f.n.m.f.: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjøbenhavn".

Bev.: Pladen lettere oxyderet langs kanten i siderne.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1991-983/26.

2. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af tre siddende børn, to piger og en dreng. Knæstykke. Lille pige sidder tilbage lænet på knæene af stor pige og mindre dreng. Daguerreotypi, spejlvendt. Mellem 1/4 og 1/6 plade. 1842/43.

Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad montering, delvis original i metalramme. Hvid dækkarton m to sorte pyntelinjer, monteret bag nyere glas i firkantet forgyldt metalramme m topdekoration. Bagkarton m ophæng og bordstøtte. Rammemål: 12,5 x 9,8 cm.

Sign.: Recto på montering f.n.m.f.: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".

Bev.: Pladen misfarvet i partier f.o. samt langs buet stribe lidt under midten af billedet efter brud på tidligere glas. Formentlig rensset. Dækkarton original, resten formentlig nyere.

Privateje.

3. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af Adelaide Hertz. Siddende kvinde m kniplingskyse.

Daguerreotypi. 1842/43.

Lysning: Firkantet m afrundede hjørner, 10,0 x 6,5 cm.

Ny montering. Pladen har mistet sin originale montering og er i dag sat ind bag glas og lukket m sort kantbånd, der bukker ind over bagsiden. Rammemål: 10,8 x 7,3 cm.

Sign.: Ikke signeret.

Bev.: Næsten udvisket. Ridset og skrammet. Begyndende oxydering f.n. langs kanten og siderne.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1969-633/2.

4. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af soldat m blanke knapper på skuldre og bryst. Overkrop og hoved af mand m høj pande, glat hår redt til den ene side, overskæg og fuldskæg.

Daguerreotypi. Kvartplade? 1842/43.

Lysning: Oval, 8,0 x 6,4 cm.

Flad montering, delvis original. Dækkarton originalt, glas og kant- og bagpapir nyt. Rammemål: 129 x 107 cm.

Sign.: Recto f.n.m.f. trykt på montering: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn"

Bev.: Rensset af Rud. Simonsen 1969. Pladen en del ridset og skrammet.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1969-1019b.

5. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af stor tung mand i 3/4 profil til højre m to ringe på venstre hånd. Siddende i mørkt tøj m en lille ombøjet hvid skjorteflip der ligger over det mørke halsbind.

Daguerreotypi. Kwartplade. 1842/49.

Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad montering i træramme. Monteret bag glas og elfenbensfarvet dækkarton m oval tilklipping langs smal sort kantlinje og m yderligere to kantlinjer, en tyk og en tynd. Indsat i træramme m guldbronceret gibsdekoration i form af hjørnerocailles og mønstrede frisebånd. Bagtil mangler bagpap, og monterings bagside er skåret op som låge der åbner direkte ind til kobberpladens bagside. Rammemål: 18,6 x 16,1 cm.

Sign.: Verso f.n.m.f fotografens etiket m sort tryk: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn" i runding udenfor langs m den yderste kantlinje.

Bev.: En grå sløret kant antyder at pladen sandsynligvis har været udtaget og renset, derfor er der skåret hul i monteringen bag på. Kanten i det hele taget noget skjoldet og plettet. Meget få og fine ridser i overfladen. Begyndende oxydering f.o. og i v. side.

Privateje.

6. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af konferensråd Christopher Schram.

Daguerreotypi. Formentlig 1843.

Flad montering. Blå dækkarton m guldforsiringer.

Borgmestergården, Den gamle by, Århus inv.nr. 162: 17.

Litt.: Omtalt hos Ochsner: *Fotografer* (note 2), s. 111.

Portrait of Christian P. Schiønning

7. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af Christian P. Schiønning (1815-1886). Siddende yngre mand set en face m lokket hår skilt i h.s.

Daguerreotypi. Kvantplade. 1843.

Lysning: Ottekantet, 7,5 x 5,9 cm.

Flad original montering. Elfenbensfarvet paspartout m guldpyntelinjer, noget skævt påmalet. Glasplade og mellem-lys blå kantbånd, der er bukket 2 cm ind over bagsiden. Rammemål: 12,8 x 104,5 cm.

Sign.: Recto stempel m guld f.n. langs dækkartons kant: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kiöbenhavn".

Bev.: Skredet i montering t.v. Kantpapiret brudt i alle hjørner samt forned og i v. s., men monteringen har ikke været brudt.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1945-194b.

8. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af ældre siddende mand m hageskæg og ordner og stående yngre kvinde i nedringet kjole.

Daguerreotypi. Formentlig 1843.

Lysning: Ottekantet, 9,2 x 6,9 cm.

Flad montering. Elfenbensfarvet dækkarton m sorte pyntelinier. Herover glasplade monteret m brun papirklæbestrimmel. Verso forstærket m japanpapir. Bag den brune klæbestrimmel anes en brun bagkarton. Rammemål: 13,3 x 11,6 cm.

Sign.: Stemplet f.n. på skrå langs ved hjørneafskæring, mellem to pyntelinjer: "M. Alstrup", og under h. hjørneafskæring: "Kjöbenhavn".

Bev.: Mellemgod. Mindre ridser fortrinsvis lodrette, en vis mørkning langs kanterne t.h. og t.v.

Det Kongelige Bibliotek, u. inv.nr; neg.nr.: S201782.

9. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af "Tante From", 28 år. Siddende m hvid kniplingskyse og lyst sjal og holder en blomsterbuket i hånden.

Daguerreotypi. Ml 1/4 og 1/6 plade. Formentlig 1843.

Lysning: Oval, 8,1 x 6,5 cm.

Flad montering. Original montering m elfenbensfarvet karton og oval lysning m dekorative linjer. Lys gullig bagkarton m grønligt papir, der folder ind over kanten 1 cm bagpå og 3 mm foran. Ophæng i form af lille lærredsløkke. Rammemål: 13,1 x 11,0 cm.

Sign.: Recto trykt m sort på montering f.n.m.f. langs oval kant (indenfor linjerne): "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".

Bev.: Glasset revnet, pladen oxyderet lang denne kant både f.o. og f.n.

Det Kongelige Bibliotek inv.nr. 1955-112/3.

10. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af tyk ung mand, "Onkel From". Siddende en face m nyfriseret lyst hår.

Daguerreotypi. Formentlig 1843.

Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad montering. Monteret bag elfenbensfarvet dækkarton m oval lysning. Monteret som tante From. Rammemål: 13,2 x 10,9 cm.

Sign.: Recto trykt på montering f.n.m.f.: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".

Bev.: Velbevaret. Montering har muligvis ikke været brudt, men er ikke hel.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1956-112/1.

11. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af cand. Polyt. G. Howitz senere etatsraad. Siddende i hvide bukser og mørk frakke m venstre hånd indenfor reverset.

Daguerreotypi, spejlvendt. 1843/45.

Lysning: Oval, 7,7 x 6,1 cm.

Flad original montering. Monteret bag elfenbensfarvet dækkarton m oval udskæring omgivet af sorte pyntelinjer. Herover dækglas m præget guldbort langs kanten. Verso lys hvidlig let eftermørknet papir samt ringophæng i stribet rød-blåt bånd. Rammemål: 12,9 x 10,5 cm.

Sign.: Recto påtrykt f.n. på dækkarton under pyntelinjer: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".

Bev.: Et mindre stykke kantstrimmel mangler f.n.

Privateje.

12. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af kirkesanger Ludvig Petersen (1800-1850). Siddende ældre lidt tyndhåret mand m rynker i panden og furer ved munden.

Daguerreotypi, spejlvendt. Kvartplade 1843/44.

Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad original montering. Monteret bag glas og elfenbensfarvet dækkarton m sorte kantlinjer og oval udskæring. Bagbeklædning af mørkere elfenbensfarvet papir, der er bukket ind over glassets kant. Rammemål: 12,3 x 9,7 cm.

Sign.: Recto trykt f.n.m.f. langs oval kant: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".

Bev.: Velbevaret. Glasset er dog begyndt at "svede" (dvs. fugtig udsivning, undertiden m små glasstumper).

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1992-250/1.

13. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af Mathilde Waagepetersen f. Schram (1814-1898) g.m. Mozart Waagepetersen. Siddende m hvid kniplingskappe og -krave, sjal og ternet kjole.

Daguerreotypi. 1844/45.

Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.

Flad montering. Rammemål: 12,9 x 10,7 cm.

Sign.: Recto trykt på montering f.n.m.f.: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn"

Bev.: I øverste venstre hjørne er glasset knækket.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1993-881/4.

14. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af apoteker Fritz Hertz (f. 1835) som dreng. Siddende dreng m hvid nedfaldende krave og blanke knapper.

Daguerreotypi. Kvartplade 1844/45.

Lysning: firkantet m afrundede hjørner, 8 x 5,8 cm.

Flad montering i træramme. Original montering m glas m luftblærer, elfenbensfarvet dækkarton m guldbronce-striber langs kanten, indsat i forgyldt træramme m jernbøjle som op-hæng. Bagpå træplade, men ingen forsegling, indenfor hvilken den monterede plade er an-bragt. Rammemål: 13,9 x 11,6 cm.

Sign.: Recto påtrykt i guldbronce f.n. på mon-tering m småt: t.h. i runding indenfor den yderste kantlinje: "M. Alstrups Dagr:" samt i runding i øverste h. hjørne indenfor yderste kantlinje: "Kjöbenhavn".

Bev.: Velbevaret, bortset fra spor af ridser m.f. ned over billedet og enkelte andre ridser. Tynd kant af oxydering langs lysningskant. Den forgyldte træramme slidt navnlig i kanterne.

Privateje.

15. Mads Alstrup (1808-1876)
 Portræt af hofvinhandler Mozart Waagepetersen (1813-1885). Siddende m mørk jakke og mørkt halsbind over hvid opstående flip.
 Daguerreotypi, spejlvendt 1844/45.
 Lysning: Oval, 8,3 x 6,7 cm.
 Flad montering, delvis original. Rammemål: 12,9 x 10,7 cm.
 Sign.: Recto trykt på dækkarton f.n. under pyntelinjer: "Daguerreotype af M. Alstrup i Kjöbenhavn".
 Bev.: Montering lettere defekt.
 Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1993-881/3.

16. Mads Alstrup (1808-1876)
 Portræt af møller Rasmus Pedersen fra Lumby. Siddende landligt udseende m mørkt tjavset hår iført tung åbentstående frakke over jakke m to rækker blanke knapper.
 Daguerreotypi. Oval plade, 1845.
 Lysning: Oval.
 Privateje.
 Litt.: Finn Grandt Nielsen: *Odense i Fotografiets Barndom*. Odense 1979, s. 7 (afb.)

17. Mads Alstrup (1808-1876)
 Portræt af "Mormor Clausen, Brudagergaard". Siddende kvinde i ternet kjole m stor hvid krave, kniplingskyse og stor hvid serviet i hænderne.
 Daguerreotypi. 1/6 plade Formentlig 1845.
 Lysning: Ottekantet, 7,3 x 5,9 cm.
 Flad original montering i gulddramme. Monteringen original bortset fra nyere forseglingsstrimler i sort papir bagpå. Stærkt farvet blå dækkarton m påtrykt lys sølv-rocailledekoration og kantlinjer, indsat i forgyldt træramme m gipsreliefdekorationer i hjørner og langs

kanten. Ophæng i form af bøjet jerntråd. Rammemål: 17,4 x 15,6 cm.

Sign.: Recto f.n. på skrå langs hjørneafskæring: "M. Alstrup Dagr:" t.v. og t.h.: "Kjöbenhavn".

Bev.: Velbevaret dog oxydering langs kanten f.o. og f.n. samt enkelte ridser spredt henover pladen. Mælket skygge i bånd henover hendes hoved. Dækkarton skadet i h. side (vandskade?).

Privateje.

18. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af "Morfar Clausen, Brudagergaard". Siddende m krøllet hår der står op i top over panden.

Daguerreotypi. 1/6 plade plade Formentlig 1845.

Lysning: Ottekantet, 7,2 x 5,9 cm.

Flad original montering i gulddramme m ophæng. Monteret bag originalt glas og stærkt blå dækkarton m nyrokoko rocaille-dekoration i sølvtryk; indsat i original forgyldt træramme m palmetdekoration i relief i hjørnerne og dekoreret frisebort langs den indre kant. F.o. påskruet ophæng i form af ring. Bagpå nyere gulligt bagpap lukket m sorte påklæbede brede papirstrimler. Rammemål: 18,1 x 15,9 cm.

Sign.: Recto f.n. på skrå langs hjørneafskæring mellem den fede og yderste tynde linje, tv: "M. Alstrup Dagr:" og t.h.: "Kjöbenhavn" (Bemærk at dækkarton er på hovedet!).

Bev.: Billedet er meget tyndt, slidt og ridset, næsten væk. Begyndende oxydering i v. og h. side. Billedet har måske været renset at dømme efter den lyse kant f.n. Rammen har enkelte afslag f.o. og i ø.v. hjørne.

Privateje.

19. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af ung mand m mørk frakke, jakke og halsbind samt lysere bukser. Siddende m glat kort hår skilt i højre side ved bord m dug m bredt bortmønster.

Daguerreotypi, plade 1845/47.

Lysning: Ottekantet.

Flad montering i træramme. Samme dækkarton og ramme som ved mormor Clausen fra Brudagergaard at dømme efter tilsendt fotografi fra ejer.

Sign.: Recto på dækkarton: "M Alstrup Dag. Kjøbenhavn" iflg. ejers brev .

Privateje.

20. Ubekendt fotograf (tidligere tilskrevet Mads Alstrup)

Portræt af Pauline Aggersborg g.m. Niels Nørgaard A. Siddende kvinde i halvfigur m mørk stramtsiddende kjole m lange ærmer.

Daguerreotypi, koloreret oval plade 1848/51.

Lysning: Oval, 7,3 x 5,8 cm.

Monteret i sort træramme. Sortlakeret kraftigt profileret sort træramme m metalkant ved lysningen og ophæng. Rammemål: 12,6 x 10,8 cm.

Sign.: Ikke signeret.

Bev.: Ikke særlig god. monteringen har sandsynligvis været brudt, men er i dag lukket. Noget sort i kanten, spor efter pudsning og fedtede fingre.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1952-401/17.
Bemærkning: Dette billede, der ikke er signeret, har tidligere været tilskrevet Alstrup, formentlig fordi daguerreotypiet af manden, Niels Nørgaard Aggersborg, er optaget af Alstrup. Tilskrivningen forekommer ikke overbevisende. Billedet har en helt anden stemning og karakter end det tilsvarende af manden. Fotografiapparatet er formentlig også et andet, lige-

som personopfattelse og kvalitet. Hun er langt mindre nuanceret skildret. Man kender eksempler på at ægtepar - endog i ensartede rammer - er optaget af forskellige daguerreotypister.

21. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af apoteker Niels Nørgaard Aggersborg (1825-1895) ca. 27 år gl. Siddende en face m briller og tilbagestrøget hår.

Daguerreotypi. Oval plade. 1848/51.

Lysning: Oval, 7,0 x 5,6 cm.

Dyb montering i oval sort profileret træramme, formentlig original. Metalkant langs lysning. Rammemål: 12,7 x 10,9 cm.

Sign.: Oprindelig mærkat "M. Alstrup, Østergade 78 tæt ved Kongens Nytorv" iflg. Ochsner: *Fotografer* (note 2), s. 111, idag tabt.

Bev.: Rimelig men en del slidt i overfladen (fedtede fingre og pudseskrammer).

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1952-401/16.

22. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af Marie Maag Ernst (f.1841) og Emilie Maag Jakobsen (f. 1843). Dobeltportræt af to siddende småpiger i udringede kjoler.

Daguerreotypi. December 1851.

Lysning: firkantet m afrundede hjørner, 7,2 x 5,8 cm.

Dyb montering, formentlig original. Rammemål: 13,0 x 11,0 cm.

Sign.: Verso fotografens etiket f.o.m.f.: "M. ALSTRUP's / Daguerreotyp-Atelier / Østergade No. 78 2den Sal / tætved Kongens Nytorv".

Bev.: Montering defekt, pladen oxyderet. Ret ødelagt.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1980-1063/1.

23. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af lægen Lorens Benzon (1825-1905). Siddende ung mand m ring på højre pegefing-
ger og løst mørkt halsbind om hvid skjorte m
nedfaldende krave.

Daguerreotypi, spejlvendt kvartplade omkring
1852.

Lysning: firkantet m afrundede hjørner, 7,5 x 6,9 cm.
Dyb montering, ny. Daguerreotypiet er nymon-
teret 1968 i ældre dyb montering m guldkant
over sort passepartout-kant. Gammelt ophæng i
form af en ring, der sidder fast i en lille krog.
Rammemål: 12,8 x 10,8 cm.

Sign.: Verso påklisret fotografens mærkat fra
tidl. mont: blå 15 x 29 m flg. ordlyd i
mandorla: M. Alstrup / Østergade 78 /
tæt ved Kongens Nytorv.

Bev.: Dårlig. Pletter og slid på billedet. Kan-
ten oxyderet samt brun plet forneden.
Renset og nymont af Rud. Simonsen ca.
1968. Alligevel er der en del oxydering
i brunlig form på pladen.

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1968-236/17.

24. Mads Alstrup (1808-1876)

Portræt af Hansine Elisabeth Møller. Siddende
midaldrende kvinde m glat hår, skilt i midten,
samlet i nakken og fyldigt over ørene.

Daguerreotypi, koloreret. August 1852.

Lysning: firkantet m afrundede hjørner, 7,2 x
5,9 cm.

Dyb montering i træramme, formentlig origi-
nal. Bred guldkant i lysning og tynd guldpyn-
te-
linje m afrundede hjørner og spids i midten på
alle fire sider. Herover mørk kraftig træramme
m gipsdekoration. Rammemål: 18,1 x 17,0 cm.

Sign.: Verso fotografens etiket trykt i mand-
orla: "M. ALSTRUP / Østergade 78 /
tæt ved Kongens Nytorv"

Det Kongelige Bibliotek, inv.nr. 1955-645/177b.

LITTERATUR OM MADS ALSTRUP

Annoncer i *Adresseavisen*, som ikke er medtaget i B. Ochsner: *Fotografer* (note 2): 3.8.1842, 29.8.1842, 3.4.1844, 11.4.1844, 12.4.1844, 16.5.1844, 29.5.1844, 2.7.1845, 23.7.1845, 21.4.1848.

Quartalsberetninger fra Industriforeningen IV, 1844, s. 130.

Claudius Rosenhoff: *Kjøbenhavn. Illustreret Veiviser og Beskrivelse over Byen og Omegnen*, 1857, s. 145-47.

J. Plenge: *Nogle Træk af Livet i København for en Menneskealder siden*, 1873, s. 189.

(Gustav Alstrup) i *Beretninger fra Dansk Fotografisk Forening V*, 1888, s. 238f.

J.E.A. Hansen: Daguerreotypiens første fremkomst i Kjøbenhavn, i *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening*, 14. årg. bd. 7 nr. 9, 1892-93, s. 161-167.

J. Petersen: Fra Daguerreotypitiden her hjemme. Foredrag ved mødet den 30. november 1892. i: *Beretninger fra Dansk fotografisk Forening*, 14. årg. bd. 7 nr. 9 1892-93, s. 223-233.

Anonym: (Nekrolog over Gustav Alstrup) i *Dansk fotografisk Tidsskrift XXXIII*, 1911, s. 173f.

Villads Christensen: *København i Kristian den Ottendes og Frederik den Syvendes Tid 1840-57*, 1912, s. 352.

Bjørn Ochsner: Portrætfotograferne, i Alb. Fabritius m.fl.: *Den lille portrætkunst*, 1949, s. 169ff.

Bertil Widerberg: *Kameran minns. Fotografi i Malmö 1843-1870*, Malmö 1963, s. 175 ff.

Bjørn Ochsner: *Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920*. I-II, 1986, s. 109ff.

Uwe Steen: Die Anfänge der Photographie in Schleswig-Holstein (1839-1848), i *Nordelbingen*. Band 56, Heide in Holstein 1987, s. 111f.

Gennemgang af M. Alstrups atelier på Østergade 78 den 28. juli 1858, fra: Landsarkivet, Københavns Skiftekommission. Protokol 6. Forseglingsprotokol. 1858-59. Nr. 6/67-7

Aftrædelsesværelset.

En Divan med Krølhaar og Fjedre
6 Stole med do, Alt med Plysses Betræk
en Palisander Armstol
to Udhængsskabe
et Palisander Skrivebord
en Mahogni Piedestal
et Mahogni Udhængsskab
2 Fag gule Gardiner med forgyldte Stænger
2 Fag Rulle do;
et Palisander Divanbord
et lille Mahogni Bord
et Spejl i Mahogni Ramme
et Gulvtæppe
18 forskellige Rammer til Daguerreotypier og Photographier
6 Daguerreotypietuier
do Rammer
5 større Photographier i Ramme
1 Daguerreotypi, bestilt af en Betjent ved Waldbystationen, som Henligger ubetalt
2 Stole med Palisander Maling;
et ovalt Speil i forgyldt Ramme.

Arbejdsværelset

Et Fyrrebord
2 Rørstole
en Arbejdsstol
et Glasskab
en lille Reol
et lille Skab med Skuffer
et lille Bord
2 Stole med Rørsæder

et Skab med Reol
en Damp-Kasse til Atelieret
en tom Plade
2 smaa Kasser til Glas, hvori lidt Glas
en lille Reisekasse
circa 20 Psartour til Photographier
en Deel Flasker med chemiske Stoffer
nogle smaa forskj. Apparater.

I et lukaf ved Siden af Arbeidsværelset nogle Flasker og Glas med
chemiske Stoffer og nogle ubetydelige forskjellige Apparater.
I Atelieret med tilhørende Lukaf
en Hovedholder
et Stativ
en Stumtjener med Tæppe
en Konsol og
et Speil i forgyldt Ramme
et halvt Daguerreotypi og Photographi-Apparat af fransk Construc-
tion med Fuldstændigt Tilbehør
en Slibemaskine

Et Loftsrums over Atelieret. Døren herfra indtil et aabent Rum forsy-
nedes indvendigt, og Loftslømmen udvendig med Rettens Segl, med
Bemærkning, at ingen af disse Døre var forsynede med Laase...”.

tid	Biografiske oplysninger	fotografisk atelier og aktiviteter	Signatur / etiket	Henvisninger
1808-20.8	Biografiske oplysninger født i Viborg, søn af skæddermester Søren Alstrup og hustru Anne Dorothea Poulsdatter			kirkebøger ¹
1840 1. februar	bor i Springgaden 31, 2. sal med kone Johanne Marie Lindstrøm, 30 år og sønnen Gustav, 3 år (26.4.1837-18.9.1911)			Folketelling 1840
1842	bor Høibroplads 52			
1842	bor i Pilestræde 116, 2. sal ²			vejviser
1842 29.8-31.10		Herkulespavillonen i Kgs. have, 1 minuts ekspo- neringstid		
1842 c. 15. nov.	bor St. Kjøbmagergade 66	åbner i st. Kjøbmagergade 66, hvor han har byg- get en glaspavillon		
1842 18. nov.	fremviser daguerreotypi-portrætter i Industrifor- eningen			
1843	bor St. Kjøbmagergade 66	St. Kjøbmagergade 66	„Daguerreotype af M. Al- strup i København”	vejviser kat. nr. 7
1843 maj-dec		rejser m. kone og barn i Jylland: Randers maj, Århus juni, Horsens juli, Vejle juli-aug, Ham- borg august, Nordslesvig august, Vejle aug, Ribe aug-sept, Haderslev slut sept, Horsens sept-okto- ber		
1843 slutn. af året		daguerreotyper på hjørnet af Vestergade og Vol- den nr. 22		
1844	bor Hjørnet af Vestergade og Volden 22	Hjørnet af Vestergade og Volden 22		vejviser
1844, i løbet af	flytter til Gråbrodre Torv 112, 3. sal, viser farve- lagte daguerreotyper i Industriforeningen, udst. 8 portrætter på Charlottenborg	Graabroedretorv 112;		vejviser
1844	udst. på Industristillingen og på Charlotten- borgs kunstudstilling			
1844 - juli 1845		Christiansborgs slots ridebane		

¹ Viborg Domsogns kirkebog 10. august 1808 (forældrenes forlovelse), Viborg Gråbr. sogns kirkebog 3.11.1809 (dåb af Mads Alstrup „født 20 Augusti næstforud”)

² Se tekstens note 2 for litteraturhenvisninger til skemaet

tid	Biografiske oplysninger	fotografisk atelier og akviziteter	Signatur / etiket	Henvísninger
1844 senere på året - 1846	flytter til Østergade 28 (lige over for Pilestræde)	Østergade 28		vejviser
1845 18. januar		optagelsestid: 2/3 af den gamle tid		
1845 1. februar	Bor Østergade 28, 3. sal med kone og sønnerne Gustav 7 år, Theodor 1 år			Folketælling 1845
1. februar	Theodor 1 år			
1845 - c. 1847	Østergade 28			
1845 1. 17., 22. og 23. juli		Christiansborg slot v. hofteateret, opp. nærmest marmorbroen.		
1845 aug - slutn. af året		Fyn (Odense aug-sept, Svendborg sept)		
slut 1845	tilbage i slutn. af året til Kbh			
1845/46 årsskifte	bor Østergade nr. 28	Østergade 28		
1846, marts - oktober		Fyn og Jylland (Nyborg marts, Svendborg marts, Odense april, Vejle og Århus juni, Horsens juni-juli, Randers august, Nyborg sept, Århus oktober, Skanderborg oktober)		
1847 i løbet af	bosætter sig Lille Kongensgade nr. 27 og 53			
1847-1849	bor i Lille Kongensgade nr. 27 og 53			vejviser
1847 februar-december		Fyn og Jylland (Århus februar, København marts, Nykøbing F sommer, Odense september, tilbage i København i december)		
1847 dec		Lille Kongensgade 53		
1848 september		Helsingør september		
1849	Østergade 78	Østergade 78		vejviser
1849-1858	Østergade 78			vejviser

tid	Biografiske oplysninger	fotografisk atelier og aktiviteter	Signatur / etiket	Henvisninger
1850 1. februar	bor i Østergade 78, 2. sal m kone og sønnerne Gustav 13 år, Theodor 6 år, Ludvig Frederik 4 år og en udebt (senere døbt Carl Johan)	Østergade 78		vejviser Folketelling
1851	Sønnen Gustav lærer at fotografere som 14-årig	Østergade 78		vejviser
1851 dec.			„M. Alstrup's/ Daguerreotyp-Atelier/ Østergade No. 78 2den sal/tæved Kongens Ny- torv“	kat.nr. 22
1852	udst på industriudstillingen på Chr.borg ridebane			Hansen 1892, 162
1852 1.8			„M. Alstrup/Østergade 78/tæt ved Kongens Ny- torv“	kat. nr. 24
1853		Slagelse juli		
1855 1.2.	bor Østerg. 78, 2. sal med hustru (45) og Gustav (18), Søren Theodor (11), Ludvig Frederik (10), Carl Johan (6) og Charlotte Louise Mathilde (1) + hustrufru + to tjenestepiger	Østergade 78, 3. sal		
1857	står i vejviseren som Daguerreotypist og Photographist, boende Østergade 78			
1858	iflg. vejviser er han Fotograf og bor St. Kjøbmandsgade 26			
1858 juli	anmoder skifteretten om at behandle hans fallit-bo. Fortæller han lever adskilt fra konen, Bor Bianco Lunos Alle 50 sammen med søsteren Anna Cathrine Alstrup. Bor iflg. vejviser i St. Kjøbmandsg. 26	atelieret i Østergade 78 forsegles. Det ligger på 2. sal og loftet.		M.A. Fallinbo
1859 maj - juni 1860	bosat i Sverige	Rejser: Slagelse maj, Korsør maj/juni, Helsingborg juli, Malmø og Lund august, Kristiansstad oktober, Malmø dec. Står som „Photograph“ under Østergade 78.		

<i>tid</i>	<i>Biografiske oplysninger</i>	<i>fotografisk atelier og aktiviteter</i>	<i>Signatur / etiket</i>	<i>Henvisninger</i>
1860		rejser i Sverige: Malmø januar, Lund marts-maj, Göteborg juni)		
1861	G. Alstrup, Lieutnt, Photograph Østergade 4 (78)	M. Alstrup i Sverige. I vejviser står både M. og G. Alstrup under Østergade 4 (78). G. som „lieutnt. Photograph“		vejviser
1862		Sverige: Örebro		
1863 marts-maj		kompani m. G.S. Ekeløf i Malmø		
1865-68	sønnen Gustav Alstrup har atelier i Kbh, hvor- efter han flytter ud af byen			
1872	hustruen Johanne Marie Alstrup, boede Læder- stræde nr. 17, dør på koppehospitalet			L.A Kbh Skifte- komm. Prt 1A
1876 marts	dør i Sverige, Falun			

SUMMARY

MARIE-LOUISE BERNER: *Mads Alstrup's business as a daguerreotypist.*

Mads Alstrup (1808-1876) was Denmark's first professional daguerreotypist. He was trained as a goldsmith and worked as a photographer from 1842 until his death in 1876. He started as a daguerreotypist in Herkulespavillonen in Kongens Have (The Hercules Pavilion in the King's Gardens), but already in the following year established his own studio in Copenhagen. The years from 1843 to 1848 were marked by his long annual tours in the provinces and by changing studio addresses in Copenhagen, until, in 1849, he found a photography studio on Østergade no. 78, very near to Kongens Have (The King's Gardens). Here he remained until the financial crisis of 1858, when he went bankrupt, left the country and started anew, in Sweden, as a photographer. The article deals with his work as a daguerreotypist in Denmark 1842-1858 and on the background of the 23 daguerreotype works, which are today his trademark, and have come to the author's attention, attempts to establish characteristics and a chronology of his work. This can be divided in two periods: the 1840s and the 1850s; there are, however, many common traits. His portraits are of varying quality, in the start somewhat clumsy, but as he became familiar with the craft and obtained better equipment, the end results were very successful. Overall, Alstrup cannot be described as a talent, picture-wise, but rather as an enterprising businessman and craftsman, who taught himself to manage photography proficiently and who, on the strength of this, became a pioneer in the history of Danish photography. The article cites different sources, catalogues his 23 daguerreotype works, has a literature list, an excerpt of the Probate Court's account of his gallery on Østergade made on 28 July 1858 and an overview of his life and works.